

BẢN CHẤT PHÁP LÝ CỦA HỢP TÁC XÃ VÀ VẤN ĐỀ PHÁT TRIỂN THÀNH VIÊN HỢP TÁC XÃ TẠI VIỆT NAM

NGUYỄN TUẤN VŨ

Khoa Luật Thương mại, Trường ĐH Luật TP. Hồ Chí Minh
Faculty of Commercial Law, Ho Chi Minh City University of Law
Email: ntvu@hcmulaw.edu.vn

Tóm tắt

Hợp tác xã, liên hiệp hợp tác xã là những đại diện tiêu biểu của khu vực kinh tế tập thể. Bài viết nghiên cứu bản chất pháp lý của hợp tác xã, liên hiệp hợp tác xã và vấn đề phát triển thành viên của hợp tác xã, liên hiệp hợp tác xã tại Việt Nam với các nội dung sau: (i) vai trò của việc xác định bản chất pháp lý của hợp tác xã, liên hiệp hợp tác xã và vấn đề phát triển thành viên của hợp tác xã, liên hiệp hợp tác xã; (ii) mục đích hợp tác và nguyên tắc mở cửa của hợp tác xã, liên hiệp hợp tác xã; (iii) những điểm mới trong quy định của Luật Hợp tác xã năm 2023 về bản chất hợp tác xã và phát triển thành viên hợp tác xã; (iv) một số đề xuất và kiến nghị.

Từ khóa: mục đích hợp tác của hợp tác xã, nguyên tắc mở cửa của hợp tác xã, phong trào hợp tác xã, phát triển thành viên hợp tác xã, bản chất pháp lý của hợp tác xã

Abstract

Cooperatives and cooperative unions are representative entities of the collective economic sector. The article examines the legal nature of cooperatives and the issue of cooperative member development in Vietnam, focusing on the following aspects: (i) the role of defining the legal nature of cooperatives and the issue of cooperative member development; (ii) the essence of cooperative purpose and open-door principle of the cooperative; (iii) new provisions in the 2023 Law on Cooperatives regarding the nature of cooperatives and cooperative member development; (iv) several proposals and recommendations.

Keywords: cooperative purpose of the cooperatives; open-door principle; cooperative movement; facilitates participation in cooperatives, legal nature of cooperatives

Ngày nhận bài: 17/05/2024

Ngày duyệt đăng: 03/09/2024

1. Vai trò của việc xác định bản chất pháp lý của hợp tác xã và vấn đề phát triển thành viên hợp tác xã

Từ thời tiền sử, con người đã có nhu cầu, ý thức hợp tác để cùng nhau săn bắt và hái lượm nhằm thỏa mãn nhu cầu chung. Đến thế kỷ 17 và 18, các hiệp hội hợp tác xã, liên hiệp hợp tác xã (HTX) sớm nhất được hình thành ở châu Âu và Bắc Mỹ, và những hiệp hội này chính là tiền thân của HTX. Đặc biệt, những người tiên phong của Hiệp hội tiên phong bình đẳng Rochdale (*Rochdale Society of Equitable Pioneers*) ở Anh vào thế kỷ 19 được tôn vinh vì đã khởi xướng phong trào HTX hiện đại.¹ Sự phát triển lớn mạnh của nhiều HTX được cho là theo xu thế tất yếu và hợp quy luật, một khi hoạt động của HTX mang lại hiệu quả kinh tế cao, cho phép mở rộng quy mô vốn và thị trường mục tiêu.²

1 Kimberly A. Zeuli, Robert Cropp, *Cooperatives: Principles and practices in the 21st century*, The University of Wisconsin, 2004, p. 1.

2 Nguyễn Ngọc Điện, “Kinh tế hợp tác xã trong bối cảnh Việt Nam hiện nay và kiến nghị sửa đổi Luật Hợp tác xã”, *Tạp chí Nghiên cứu lập pháp*, số 21, 2022, tr. 23.

Tại Việt Nam, kinh tế tập thể (nòng cốt là HTX) là thành phần kinh tế quan trọng, được củng cố và phát triển cùng với kinh tế nhà nước để trở thành nền tảng vững chắc của nền kinh tế quốc dân; phát triển và nâng cao hiệu quả hoạt động của kinh tế tập thể nói chung và HTX nói riêng, là nhiệm vụ của cả hệ thống chính trị. Vì vậy, Đảng và Nhà nước liên tục ban hành nhiều chính sách, pháp luật để xây dựng và hoàn thiện kinh tế tập thể, phù hợp hơn với yêu cầu của từng giai đoạn phát triển. Đến hiện tại, các HTX đã cơ bản hoàn thành việc chuyển đổi sang mô hình HTX kiểu mới. Số lượng HTX thành lập mới cũng tăng lên đáng kể, phát triển đa dạng hơn về ngành, nghề, quy mô và trình độ; hỗ trợ tốt hơn cho các thành viên, tạo việc làm và nâng cao thu nhập thường xuyên cho người lao động.³

Thực tiễn thi hành Luật Hợp tác xã năm 2012 (Luật HTX năm 2012) cho thấy Luật này đã bộc lộ nhiều hạn chế, không còn tạo ra nhiều động lực để phát triển phong trào HTX và thu hút đông đảo số lượng thành viên tham gia. Theo Báo cáo tổng kết thi hành Luật HTX 2012 (giai đoạn từ năm 2013 – 2021), mặc dù số lượng HTX trên cả nước tăng lên đáng kể từ 19.357 HTX (năm 2013) lên 26.642 HTX (ngày 30/6/2021), tuy nhiên, số lượng thành viên HTX lại giảm từ 8 triệu thành viên (năm 2013) xuống còn 5,7 triệu thành viên (năm 2021), chiếm khoảng 5,8% dân số cả nước (so với bình quân thế giới là 15% trên dân số toàn cầu); bình quân 413 thành viên/HTX (năm 2013) giảm xuống còn 213 thành viên/HTX (năm 2021). Lao động thường xuyên trong HTX cũng giảm qua các năm, giảm từ 1.189.652 người (năm 2013) xuống còn 807.888 người (ngày 30/6/2021). Số liệu trên cho thấy, phong trào HTX ở nước ta đang phát triển chưa đúng hướng, không tương xứng với tiềm năng và vị trí của HTX trong nền kinh tế.⁴

Hiện nay, xuất phát từ đường lối và chính sách của Việt Nam đối với phát triển kinh tế tập thể, căn cứ vào ngành, nghề và lĩnh vực hoạt động mà Nhà nước đã xây dựng, triển khai các chính sách ưu đãi, hỗ trợ nhằm thúc đẩy HTX phát triển, đặc biệt là các chính sách ưu đãi, hỗ trợ về đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực; ứng dụng khoa học, kỹ thuật và công nghệ mới; tiếp cận vốn và quỹ hỗ trợ phát triển HTX; tạo điều kiện tham gia các chương trình mục tiêu, chương trình phát triển kinh tế – xã hội thành lập mới HTX; đầu tư phát triển kết cấu hạ tầng; chính sách giao đất, cho thuê đất; tín dụng; vốn sản xuất, kinh doanh; ưu đãi về thuế; liên kết sản xuất và tiêu thụ sản phẩm của HTX với doanh nghiệp; lệ phí đăng ký HTX...⁵ Vì vậy, các quy định của Luật HTX về bản chất và mục đích hoạt động của HTX là cơ sở

3 Nghị quyết số 20-NQ/TW ngày 16/6/2022 của Ban chấp hành Trung ương Đảng về tiếp tục đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể trong giai đoạn mới.

4 Bộ Kế hoạch và Đầu tư, “Báo cáo tổng kết thi hành Luật Hợp tác xã năm 2012 (Giai đoạn 2013–2021)”, *Cổng thông tin điện tử Chính phủ*, 2022, <https://chinhphu.vn/du-thao-vbqpp/du-thao-2-du-an-luat-hop-tac-xa-sua-doi-5010>, truy cập ngày 19/01/2024.

5 Như trên.

để nhận diện HTX. Từ đó, Nhà nước áp dụng các chính sách ưu đãi, hỗ trợ phát triển, đồng thời phòng ngừa các trường hợp trục lợi chính sách phát triển HTX nhưng bản chất và mục đích hoạt động không phải là HTX.⁶

Đặc biệt, với tư cách là văn bản luật điều chỉnh về chủ thể kinh doanh, Luật HTX phải nhận diện chính xác bản chất pháp lý của HTX để phân biệt với các mô hình chủ thể kinh doanh khác (doanh nghiệp và hộ kinh doanh), từ đó làm cơ sở lý luận vững chắc cho việc xây dựng, hoàn thiện quy chế pháp lý về thành viên và quy chế hoạt động, tổ chức quản lý. “Hoàn thiện các quy định về bản chất hợp tác xã và phát triển thành viên hợp tác xã” là một trong những nhóm chính sách quan trọng để nhà lập pháp tiến hành hoàn thiện và sửa đổi các quy định của Luật HTX.⁷ Thay thế cho Luật HTX năm 2012, Luật HTX năm 2023 tạo lập khuôn khổ pháp lý cho HTX tồn tại và phát triển, trong đó có nhiều quy định làm rõ hơn về bản chất HTX, hướng đến mở rộng các giải pháp phát triển thành viên và phong trào HTX tại Việt Nam.⁸

2. Mục đích hợp tác và nguyên tắc mở của hợp tác xã

2.1. Mục đích hợp tác của hợp tác xã

Mục đích ra đời và hoạt động là yếu tố cơ bản để nhận diện, phân loại tổ chức. Thông thường, một tổ chức ra đời và tồn tại hướng tới việc theo đuổi một trong ba mục đích cơ bản là mục đích lợi nhuận, mục đích phi lợi nhuận hoặc mục đích chung (mục đích hợp tác). Khác với các tổ chức có mục đích lợi nhuận (điển hình là công ty) hay là tổ chức có mục đích phi lợi nhuận thì HTX có mục đích hợp tác.⁹ Ở hầu hết các quốc gia trên thế giới, HTX được nhìn nhận là tổ chức kinh tế ra đời nhằm mục đích hợp tác, đáp ứng nhu cầu chung cho các thành viên. Mục đích hợp tác của HTX phản ánh qua cả hai yếu tố: (i) Mục đích cuối cùng của HTX là mang lại lợi ích cho các thành viên; và (ii) Thành viên phải thực hiện một hoạt động cụ thể để đạt được mục đích này, họ phải là người tiêu dùng, nhà cung cấp hoặc là người lao động của HTX đó.¹⁰ Với mục đích như vậy, HTX không phải là phương thức để đầu tư tìm kiếm lợi nhuận và tích lũy vốn đầu tư giống như mô hình doanh nghiệp, mà HTX ra đời chủ yếu để đáp ứng nhu cầu chung cho các thành viên.

6 Chương II Luật HTX 2023 quy định về chính sách của nhà nước về phát triển tổ hợp tác, HTX, liên hiệp HTX.

7 Bộ Kế hoạch và Đầu tư, *Báo cáo đánh giá tác động của chính sách Luật Hợp tác xã (sửa đổi)* ngày 24/2/2022, 2022.

8 Luật số 17/2023/QH15 (Luật Hợp tác xã năm 2023) được Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam khóa XV, Kỳ họp thứ 5 thông qua ngày 20/6/2023 và có hiệu lực thi hành từ ngày 01/7/2024, trừ khoản 3 và khoản 4 Điều 115 của Luật này có hiệu lực thi hành từ ngày 01/9/2023.

9 Dante Cracogna, Antonio Fici, Hagen Henry, *Handbook of Cooperative Law*, Springer Science & Business Media, 2013, tr. 25 – 26.

10 Như trên, tr. 23.

Cũng xuất phát từ mục đích hợp tác, HTX có chức năng xã hội và được thể hiện rõ nét ở cả ba nội dung: *một là*, HTX đáp ứng nhu cầu chung của thành viên về kinh tế, văn hóa và xã hội; *hai là*, nguyên tắc dân chủ “một thành viên, một phiếu bầu” trong tổ chức hoạt động HTX và nguyên tắc mở để tiếp nhận rộng rãi thành viên tham gia; *ba là*, HTX dựa trên các giá trị tự lực, tự chịu trách nhiệm, dân chủ, bình đẳng, công bằng và đoàn kết. Theo truyền thống của những người sáng lập, các thành viên HTX tin tưởng vào các giá trị đạo đức của sự trung thực, cởi mở, trách nhiệm xã hội và quan tâm đến người khác.¹¹

Căn cứ theo tính chất, lợi ích của thành viên và mối quan hệ giữa thành viên với HTX, thì HTX được phân chia thành ba loại khác nhau, gồm: HTX tiêu dùng, HTX sản xuất và HTX việc làm. Cách thức phân loại này làm rõ được đặc tính hiện hành của các loại HTX và chi phối tới hoạt động nghiên cứu và xây dựng pháp luật về HTX,¹² cụ thể:

HTX tiêu dùng được hình thành bởi những người quan tâm đến việc tiêu dùng sản phẩm hoặc dịch vụ nhất định của HTX và thành viên sẽ được HTX cung cấp sản phẩm hoặc dịch vụ đó. Trong HTX tiêu dùng, HTX chịu trách nhiệm đối với việc tạo ra sản phẩm hoặc dịch vụ để cung cấp cho thành viên, còn thành viên chỉ là người tiêu dùng mà không phải là người tạo ra sản phẩm hoặc dịch vụ đó, điển hình như HTX nhà ở, HTX tạp hóa.

HTX sản xuất được hình thành bởi những người quan tâm đến việc cung cấp sản phẩm hoặc dịch vụ nhất định và thành viên sẽ được HTX mua sản phẩm hoặc dịch vụ của họ để HTX chế biến, xử lý, tiếp thị hoặc bán chúng ra thị trường. Trong HTX sản xuất, bản chất hợp tác thể hiện ở chỗ là thành viên chỉ là người cung cấp cho HTX sản phẩm hoặc dịch vụ thuần túy, còn các khâu tiếp theo trong quy trình phân phối sẽ do HTX chịu trách nhiệm, chẳng hạn như HTX sản xuất pho mát thì thành viên sẽ cung cấp nguyên liệu sữa, còn HTX sẽ chế biến ra pho mát đó để phân phối ra thị trường; hay HTX sản xuất rượu vang thì thành viên cung cấp rượu còn HTX sẽ chịu trách nhiệm đóng chai và tiếp thị sản phẩm.

HTX việc làm được hình thành bởi những người quan tâm đến việc làm, với mục đích chính là tạo công ăn việc làm cho các thành viên. Trên thực tế, HTX việc làm có thể được coi là HTX sản xuất, trong đó sức lao động là yếu tố sản xuất do các thành viên cung cấp cho HTX. Ở một số quốc gia, HTX việc làm được sử dụng để chỉ các HTX được thành lập bởi người lao động và nhằm tạo công ăn việc làm cho chính họ. HTX việc làm

11 Hướng dẫn của Liên minh Hợp tác xã quốc tế về xây dựng nguyên tắc của hợp tác xã, <https://ica.coop/sites/default/files/2021-11/ICA%20Guidance%20Notes%20EN.pdf>, truy cập ngày 22/01/2024.

12 Dante Cracogna, Antonio Fici, Hagen Henry, *tlld*, tr. 24.

có thể xuất hiện trong nhiều lĩnh vực như vận tải, xây dựng, các dịch vụ mang tính chuyên nghiệp.

Như vậy, thành viên của HTX phải là tổ chức, cá nhân có quan tâm đến sản phẩm hoặc dịch vụ của HTX và có thể sử dụng sản phẩm hoặc dịch vụ cụ thể do HTX cung cấp, có thể là người tiêu dùng, nhà cung cấp hoặc người lao động của HTX. Trong lý luận về HTX, thành viên mang hai tư cách: tư cách thành viên (góp vốn vào HTX) và tư cách người giao dịch với HTX (người tiêu dùng, khách hàng của HTX).¹³

Cũng tương tự như công ty, việc góp vốn của các thành viên nhằm tạo lập nguồn vốn phục vụ cho hoạt động sản xuất, kinh doanh của HTX. Tuy nhiên, khác với công ty, các giao dịch giữa HTX với thành viên (còn gọi là giao dịch hợp tác) đóng vai trò quyết định đến bản chất và mục đích hợp tác của HTX. Với vai trò như vậy, các giao dịch hợp tác này đòi hỏi pháp luật phải quy định mang tính bắt buộc, và nếu HTX không giao dịch với thành viên thì HTX sẽ không còn hoạt động đúng với bản chất vốn có của nó. Tuy nhiên, Luật HTX khó có thể quy định rõ phạm vi và mức độ của nghĩa vụ giao dịch, thay vào đó sẽ cho phép HTX quyền điều chỉnh thông qua điều lệ. Bên cạnh đó, HTX còn tồn tại quan hệ giao dịch với người không phải là thành viên, mặc dù các giao dịch này đi ngược lại với bản chất và mục đích hợp tác của HTX. Tuy nhiên, để mở rộng hoạt động sản xuất, kinh doanh của HTX thì các giao dịch này vẫn được phép và cũng là biện pháp để thu hút thêm các thành viên mới từ bên ngoài. Đây cũng có thể là lý do mà pháp luật không cấm HTX không được giao dịch với người không phải là thành viên nhưng vẫn có giới hạn và phải đáp ứng một số điều kiện cụ thể.¹⁴

2.2. Nguyên tắc mở của hợp tác xã

Theo Liên minh Hợp tác xã quốc tế (*International Cooperative Alliance*, ICA),¹⁵ HTX là một hiệp hội tự quản gồm những người tự nguyện tham gia nhằm đáp ứng nhu cầu và nguyện vọng chung về kinh tế, xã hội và văn hóa chung của thành viên thông qua một tổ chức kinh doanh đồng sở hữu, kiểm soát dân chủ. Theo nguyên tắc thứ nhất của ICA về tham gia tự nguyện và mở rộng, HTX là tổ chức tự nguyện và mở rộng để mọi người có thể sử dụng các sản phẩm của mình và sẵn sàng chấp nhận thành viên mà không bị phân biệt về giới tính, xã hội, chủng tộc, chính trị hay tôn giáo.

Tuy nhiên, nguyên tắc mở có thể được giải thích theo hai cách. Thứ nhất, phạm vi đối tượng chỉ giới hạn ở những chủ thể quan tâm đến việc

¹³ Hans-H. Münkner, *Co-operative principles and co-operative law*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn, 4th reprint 1981, tr. 31.

¹⁴ Dante Cracogna, Antonio Fici, Hagen Henry, *ltd*, p. 28.

¹⁵ ICA là một tổ chức phi chính phủ, thành lập vào năm 1895 tại Anh, có chức năng đoàn kết, đại diện và hỗ trợ cho các hợp tác xã và phong trào HTX trên toàn thế giới, <https://ica.coop/en/about-us/international-cooperative-alliance>, truy cập ngày 17/1/2024.

sử dụng sản phẩm hoặc dịch vụ do HTX cung cấp. Nghĩa là, HTX chỉ nên tiếp nhận những tổ chức, cá nhân có nhu cầu trở thành thành viên để sử dụng sản phẩm hoặc dịch vụ của chính HTX đó. Thứ hai, tư cách thành viên HTX có thể được coi là “mở” đơn giản là do HTX không được từ chối thành viên trên cơ sở giới tính, xã hội, chủng tộc, chính trị hoặc tôn giáo. Cách giải thích thứ nhất phù hợp hơn với nguyên tắc thứ nhất của ICA, nhưng trên thực tế cách hiểu này chỉ mang tính lý thuyết. Bởi, luật hợp tác xã của các quốc gia thường ban hành các quy định nhằm thu hút bên thứ ba có nhu cầu trở thành thành viên, và loại thành viên này chỉ có những quyền lợi cơ bản mà không có đầy đủ quyền lợi như các thành viên chính thức. Thực chất, điều này thể hiện cho chức năng xã hội của HTX, các thành viên hiện hữu chấp nhận phải chia sẻ lợi ích để hướng đến mục tiêu kết nạp thêm thành viên mới.¹⁶

Như vậy, mục đích hợp tác và nguyên tắc mở làm nên bản chất của HTX. Đây là cơ sở để phân biệt giữa HTX với doanh nghiệp và cũng là nền tảng lý luận để xây dựng và hoàn thiện quy định của Luật HTX về bản chất HTX và phát triển thành viên HTX.

2.3. Quan niệm về hợp tác xã tại Việt Nam

Tại Việt Nam, kinh tế tập thể và HTX ra đời, phát triển gắn với sự nghiệp cách mạng và công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội của đất nước. Các hình thức HTX sơ khai đã xuất hiện ở nước ta ngay trong công cuộc kháng chiến. Nhưng các HTX nông nghiệp trên phạm vi miền Bắc chính thức ra đời từ cuối những năm 50, đầu những năm 60 của thế kỷ trước. Thời gian tồn tại khá dài, phong trào khá sôi nổi, HTX nói chung, chủ yếu là HTX nông nghiệp đã có những đóng góp to lớn cho sự nghiệp cách mạng của dân tộc.¹⁷ Trong giai đoạn HTX mới ra đời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nêu rõ về mục đích của việc tổ chức HTX tại Việt Nam: “Chúng ta nhất định phải nâng cao đời sống của đồng bào nông dân. Nhưng nếu nông dân cứ làm ăn riêng lẻ thì đời sống không thể nâng cao. Muốn nâng cao đời sống thì chỉ có một cách là tổ chức nông dân làm ăn tập thể tức là tổ chức nông dân vào hợp tác xã nông nghiệp. Tổ chức HTX tốt thì mới có thể tăng gia sản xuất, thực hành tiết kiệm, do đó mà nâng cao đời sống vật chất và văn hóa của nông dân, và củng cố khối liên minh công nông”. “Chúng ta tổ chức HTX trước hết là nhằm mục đích nâng cao đời sống của nhân dân”. Rõ ràng, HTX là hơn hẳn sự riêng lẻ. Nhờ sự liên kết, hỗ trợ lẫn nhau, HTX nhất định mang lại hiệu quả trong sản xuất, kinh doanh cao hơn.¹⁸

16 Birchall J, *People-centred businesses: Co-operatives, mutuals and the idea of membership*, Palgrave MacMillan, London, 2011, tr. 3.

17 Đoàn Phạm Hà Trang, “Phát triển các loại hình hợp tác xã hiện nay theo tư tưởng Hồ Chí Minh”, *Tạp chí Công sản điện tử*, 2012.

18 Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 8, Nxb. Chính trị quốc gia, 1995, tr. 388-389, 497.

Kinh tế tập thể phát triển với nhiều hình thức hợp tác đa dạng, trong đó nòng cốt là HTX. Đảng và Nhà nước luôn quan tâm, ban hành và triển khai nhiều chủ trương, cơ chế, chính sách, pháp luật để phát triển HTX, nổi bật với các văn kiện sau: Nghị quyết Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ IX của Đảng; Nghị quyết số 13-NQ/TW ngày 18/3/2002 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa IX về tiếp tục đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể; Kết luận số 70-KL/TW ngày 09/3/2020 của Bộ Chính trị về tiếp tục thực hiện Nghị quyết Trung ương 5 khóa IX về tiếp tục đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể; Nghị quyết số 20-NQ/TW ngày 16/6/2022 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII về tiếp tục đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể trong giai đoạn mới; Quốc hội đã ban hành Luật HTX vào các năm 1996, 2003, 2012 và 2023.¹⁹ Quan điểm xuyên suốt của Đảng luôn khẳng định: HTX là hình thức tổ chức sản xuất kinh doanh thuộc thành phần kinh tế tập thể, là tổ chức kinh tế của những thể nhân, pháp nhân có nhu cầu, tự nguyện lập ra và tự chịu trách nhiệm về hoạt động của mình theo quy định của pháp luật. Bên cạnh mục đích kinh tế - xã hội và nhân văn, không chỉ vì lợi ích kinh tế thuần túy, HTX coi trọng lợi ích của thành viên, sự hợp tác, liên kết, trợ giúp lẫn nhau, hướng đến làm giàu cho từng thành viên và tập thể.²⁰

Trong nghiên cứu và giảng dạy pháp luật về HTX thì HTX được nhìn nhận là chủ thể kinh doanh nhưng không phải là doanh nghiệp và HTX được điều chỉnh bởi pháp luật HTX chứ không phải là pháp luật doanh nghiệp. Theo đó, HTX là đại diện tiêu biểu của khu vực kinh tế tập thể. Khác với doanh nghiệp, HTX là tổ chức kinh tế có mục đích hợp tác, do các thành viên, HTX thành viên tự nguyện thành lập và hợp tác, tương trợ lẫn nhau trong sản xuất, kinh doanh nhằm đáp ứng nhu cầu chung của thành viên.²¹ Trong hoạt động lập pháp, vấn đề thể chế hóa các chủ trương của Đảng về tiếp tục đổi mới, nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể, bảo đảm tiệm cận với bản chất, giá trị nguyên tắc của HTX theo thông lệ quốc tế, là một trong những mục tiêu và nhiệm vụ của công tác xây dựng và hoàn thiện Luật HTX. Ngoài ra, các nguyên tắc cơ bản về HTX của ICA cũng được tiếp nhận và duy trì trong quy định của Luật HTX.²²

19 Minh Anh, “Phát triển kinh tế tập thể, hợp tác xã trong giai đoạn mới”, *Báo Điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam*, 2024, <https://dangcongsan.vn/kinh-te/phan-trien-kinh-te-tap-the-hop-tac-xa-trong-giai-doan-moi-662306.html>, truy cập ngày 5/4/2024.

20 Mục 1 Phần III của Nghị quyết số 20-NQ/TW ngày 16/6/2022 của Ban chấp hành Trung ương Đảng Về tiếp tục đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể trong giai đoạn mới.

21 Trường Đại học Luật Thành phố Hồ Chí Minh, *Giáo trình Pháp luật về chủ thể kinh doanh*, Nxb. Hồng Đức, 2022, tr. 466-480; Trường Đại học Luật Hà Nội, *Giáo trình Luật thương mại Việt Nam - Tập 1*, Nxb. Tư pháp, 2018, tr. 331-347.

22 Hồ sơ các Dự án sửa đổi Luật HTX tại: Trang thông tin điện tử của Thư viện Quốc hội – Văn phòng Quốc hội, <https://duthaoonline.quochoi.vn>.

Nhìn chung, tại Việt Nam, HTX không được xem là doanh nghiệp và HTX mang đầy đủ bản chất pháp lý của mô hình HTX theo thông lệ quốc tế, nhưng cũng có những đặc trưng riêng thể hiện cho quan điểm và định hướng của Đảng về kinh tế tập thể, phù hợp với nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

3. Những điểm mới trong quy định của Luật Hợp tác xã năm 2023 về bản chất hợp tác xã và phát triển thành viên hợp tác xã

Về cơ bản, Luật HTX năm 2012 đã thể hiện được mục đích hợp tác của HTX và nguyên tắc mở nhằm thu hút rộng rãi thành viên tham gia HTX. Theo đó, HTX là tổ chức kinh tế tập thể, đồng sở hữu, có tư cách pháp nhân, do các thành viên tự nguyện thành lập và hợp tác tương trợ lẫn nhau trong hoạt động sản xuất, kinh doanh nhằm đáp ứng nhu cầu chung của thành viên, trên cơ sở tự chủ, tự chịu trách nhiệm, bình đẳng và dân chủ trong quản lý HTX.²³ Luật này còn làm rõ “nhu cầu chung” của thành viên là nhu cầu sử dụng sản phẩm, dịch vụ giống nhau phát sinh thường xuyên, ổn định từ hoạt động sản xuất, kinh doanh, đời sống của thành viên. Đối với HTX tạo việc làm thì nhu cầu chung của thành viên là nhu cầu việc làm của thành viên trong HTX do HTX tạo ra.²⁴ Mặt khác, nội dung các nguyên tắc về tổ chức, hoạt động của HTX được quy định tại Điều 7 của Luật HTX năm 2012 cũng được tiếp nhận từ nguyên tắc của ICA. Tuy nhiên, Luật HTX năm 2012 vẫn chưa học hỏi đầy đủ theo hướng dẫn của ICA và chưa có nhiều quy định tạo nên động lực để thu hút nhiều đối tượng tham gia phong trào HTX và phát triển số lượng thành viên ở Việt Nam. Vì vậy, trên cơ sở tham khảo các nguyên tắc của ICA, Luật HTX năm 2023 đã sửa đổi, bổ sung các quy định liên quan đến bản chất HTX và phát triển thành viên HTX như sau:

Thứ nhất, Luật đã mở rộng phạm vi nhu cầu chung của thành viên HTX. Ngoài nhu cầu chung về kinh tế của thành viên HTX, khoản 7 Điều 4 của Luật HTX năm 2023 quy định bổ sung phạm vi nhu cầu chung về văn hóa, xã hội. Theo đó, các cá nhân, tổ chức tham gia HTX để “hợp tác tương trợ trong sản xuất, kinh doanh, tạo việc làm nhằm đáp ứng nhu cầu chung về kinh tế, văn hóa, xã hội”. Quy định này dựa trên cơ sở tham khảo nguyên tắc thứ nhất của ICA, hướng đến mở rộng phạm vi nhu cầu chung về văn hóa, xã hội của thành viên; bảo đảm tính cởi mở, thông thoáng cho mọi thành viên có thể tham gia vào HTX, miễn là thành viên hợp tác, tương trợ lẫn nhau để đáp ứng nhu cầu chung của nhau.

Còn đối với liên hiệp hợp tác xã, nhu cầu chung của thành viên hợp tác xã được thể hiện thông qua nhu cầu cùng “mở rộng quy mô sản xuất, kinh

23 Khoản 1, khoản 2 Điều 3 của Luật HTX 2012.

24 Khoản 1 Điều 4 của Luật HTX 2012.

doanh, nâng cao năng lực tham gia thị trường, góp phần xây dựng cộng đồng xã hội phát triển bền vững” (khoản 8 Điều 4 của Luật HTX năm 2023).

Thứ hai, Luật đã trao quyền tự quyết cho HTX thông qua điều lệ về chấm dứt tư cách thành viên trong trường hợp thành viên không sử dụng sản phẩm, dịch vụ hoặc không góp sức lao động trong thời gian liên tục. Luật HTX năm 2023 đã sửa đổi quy định Luật HTX năm 2012 (điểm e khoản 1 Điều 16) về chấm dứt tư cách thành viên trong trường hợp thành viên, HTX thành viên chính thức không sử dụng sản phẩm, dịch vụ hoặc không góp sức lao động trong thời gian liên tục; thay vào đó, Luật HTX năm 2023 trao quyền tự quyết hoàn toàn cho HTX thông qua điều lệ để quy định về thời gian mà thành viên không sử dụng sản phẩm, dịch vụ hoặc không góp sức lao động làm căn cứ chấm dứt tư cách thành viên, và không ấn định khoảng thời gian tối đa khi thành viên, HTX thành viên không sử dụng sản phẩm, dịch vụ, không góp sức lao động như Luật HTX năm 2012 trước đây (điểm e khoản 1 Điều 33, điểm đ khoản 1 Điều 37 Luật HTX năm 2023).

Thứ ba, Luật đã bổ sung thành viên liên kết (không góp vốn và có góp vốn) và thành viên liên kết không góp vốn là cá nhân từ đủ 15 tuổi trở lên đến dưới 18 tuổi. Thành viên liên kết góp vốn là thành viên chỉ góp vốn, không sử dụng sản phẩm, dịch vụ của HTX và không góp sức lao động vào HTX. Còn thành viên liên kết không góp vốn bao gồm: (i) thành viên không góp vốn, chỉ sử dụng sản phẩm, dịch vụ của HTX; (ii) thành viên không góp vốn, chỉ góp sức lao động vào HTX; (iii) thành viên không góp vốn, chỉ sử dụng sản phẩm, dịch vụ của HTX và góp sức lao động vào HTX. Các thành viên liên kết có quyền và lợi ích hạn chế hơn so với thành viên chính thức.²⁵ Việc bổ sung này xuất phát nhận thức của ban soạn thảo về thực tiễn phong trào HTX tại Việt Nam, cụ thể là có nhiều trường hợp các thành viên liên kết là cá nhân, hộ gia đình, tổ hợp tác, doanh nghiệp tham gia hợp tác sản xuất, kinh doanh với HTX. Các thành viên này có đóng góp vào phong trào HTX nhưng không được pháp luật công nhận và không được hưởng lợi ích từ HTX; đồng thời không có chính sách để giáo dục, định hướng trở thành thành viên chính thức.²⁶

Ngoài ra, khoản 2 Điều 30 của Luật HTX năm 2023 còn bổ sung đối tượng trở thành thành viên liên kết không góp vốn của HTX là cá nhân là công dân Việt Nam từ đủ 15 tuổi trở lên đến dưới 18 tuổi, không bị hạn chế năng lực hành vi dân sự, không bị mất năng lực hành vi dân sự, không có khó khăn trong nhận thức, làm chủ hành vi. Nhóm đối tượng này cũng là một nguồn thành viên quan trọng để định hướng, giáo dục trở thành thành viên chính thức trong tương lai.

²⁵ Khoản 18 và khoản 19 Điều 4, Điều 31, Điều 35 Luật HTX 2023.

²⁶ Bộ Kế hoạch và Đầu tư, “Tờ trình về Dự án Luật Hợp tác xã (sửa đổi)”, *Cổng thông tin điện tử Quốc hội*, 2022, <https://duthaonline.quochoi.vn>, truy cập ngày 1/2/2024.

Thứ tư, về việc thay đổi số lượng thành viên tối thiểu của HTX, Luật HTX năm 2023 đã quy định giảm số thành viên tối thiểu của hợp tác xã (từ 07 xuống còn 05 thành viên) và liên hiệp hợp tác xã (từ 04 xuống còn 03 HTX thành viên). Ban soạn thảo lập luận rằng, so với một số quốc gia như Hàn Quốc, Đức thì số lượng thành viên HTX ở Việt Nam cao hơn. Việc giảm số lượng thành viên tối thiểu của HTX sẽ không làm mất đi đặc trưng là ưu tiên phát triển thành viên của HTX; mặt khác, còn tạo điều kiện để HTX, liên hiệp HTX gia nhập thị trường và tiếp tục kết nạp mở rộng thành viên tham gia. Thực tế, phụ thuộc vào quan điểm của nhà lập pháp mà số lượng thành viên HTX tối thiểu sẽ khác nhau ở các quốc gia.²⁷

Thứ năm, Luật đã bổ sung, làm rõ hơn các quy định về trách nhiệm, nghĩa vụ của HTX trong giáo dục, đào tạo và thông tin cho thành viên và quan tâm hơn đối với vấn đề phát triển cộng đồng. Theo đó, HTX phải thường xuyên giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng, nâng cao trình độ, tay nghề kỹ thuật cho thành viên, người lao động; cung cấp thông tin đầy đủ, chính xác, kịp thời cho các thành viên. Đồng thời, HTX phải quan tâm chăm lo, xây dựng cộng đồng thành viên đoàn kết, tương trợ lẫn nhau và tham gia phát triển cộng đồng dân cư tại địa phương, vùng, quốc gia, quốc tế. Đặc biệt, vấn đề này được nhấn mạnh trong các quy định về nghĩa vụ và nguyên tắc tổ chức, quản lý và hoạt động của HTX (Điều 8, Điều 10, Điều 14 của Luật HTX năm 2023).

4. Một số đề xuất và kiến nghị

Luật HTX năm 2023 có nhiều cải cách, sửa đổi để hoàn thiện hơn quy định về bản chất HTX và phát triển thành viên HTX, qua đó tạo lập cơ sở pháp lý vững chắc cho mô hình HTX định hình tư cách chủ thể kinh doanh và phân biệt rạch ròi với các mô hình chủ thể kinh doanh khác. Tuy nhiên, những quy định của Luật HTX năm 2023 vẫn đặt ra một số vấn đề cần tiếp tục xem xét để xây dựng và hoàn thiện, cụ thể:

Thứ nhất, trong Luật HTX năm 2023, cần xây dựng, hoàn thiện các quy định về cơ chế bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp cho thành viên HTX. Cơ chế bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp cho thành viên là một giải pháp hữu hiệu để thu hút và mở rộng thành viên tham gia HTX nhưng vấn đề này lại không được nhà làm luật xem là một mục tiêu và quan điểm để hoàn thiện Luật HTX.²⁸ Thực tế, khi quyền lợi và lợi ích hợp pháp của thành viên HTX bị xâm phạm thì thành viên có thể không đạt được mục đích gia nhập HTX, từ đó làm giảm đi hiệu quả mong đợi của phong trào phát triển HTX.²⁹

27 Bộ Kế hoạch và Đầu tư, *tlđđ*.

28 Mục tiêu và quan điểm xây dựng Dự án Luật Hợp tác xã (sửa đổi). Xem: Bộ Kế hoạch và Đầu tư, *tlđđ*, 2022.

29 Cao Thị Lành, “Quyền của thành viên hợp tác xã theo Luật Hợp tác xã năm 2012”, *Tạp chí điện tử Luật sư Việt Nam*, 2020, <https://lsvn.vn/quyen-cua-thanh-vien-hop-tac-xa-theo-luat-hop-tac-xa-nam-2012.html>, truy cập ngày 4/5/2024.

Mặc dù Luật HTX năm 2023 có quy định liên quan đến vấn đề bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp cho thành viên nhưng quy định này mang tính hình thức và còn thiếu sót. Đơn cử, thành viên còn nhiều hạn chế trong quyền tiếp cận thông tin về các giao dịch bên ngoài, cũng như quyền kiểm soát các giao dịch giữa HTX với người có liên quan.³⁰ Căn cứ vào bên giao dịch với HTX thì giao dịch của HTX được chia làm hai loại là giao dịch nội bộ và giao dịch bên ngoài. Trong đó, giao dịch nội bộ phải bảo đảm tỷ lệ giá trị tối thiểu quy định tại Điều lệ và việc tăng tỷ lệ giao dịch nội bộ là một trong các tiêu chí để HTX được thụ hưởng chính sách. Còn giao dịch bên ngoài không được khuyến khích trong HTX và nếu mở rộng loại giao dịch này quá mức so với giao dịch nội bộ thì sẽ khó bảo đảm duy trì được mục đích hợp tác của HTX.³¹ Cho nên, quyền tiếp cận thông tin về giao dịch bên ngoài của thành viên là rất cần thiết để thành viên có thể theo dõi và giám sát hoạt động của HTX. Bên cạnh đó, Luật HTX năm 2023 còn thiếu sót khi không quy định về quyền tham dự và biểu quyết tại cuộc họp Đại hội thành viên để quyết định việc thông qua đối với giao dịch, hợp đồng giữa HTX với người có liên quan, trong khi biện pháp này có ý nghĩa trong việc phòng ngừa nguy cơ tư lợi, bảo đảm tính minh bạch và hiệu quả cho các giao dịch, hợp đồng của HTX.

Ngoài ra, Luật HTX năm 2023 cũng chưa có quy định cụ thể về các biện pháp nhằm giúp cho thành viên chủ động bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của mình trước những hành vi vi phạm Luật HTX và Điều lệ, nhất là trong trường hợp các hành vi vi phạm đó đe dọa xâm phạm đến quyền lợi hợp pháp của thành viên và HTX, cụ thể: (i) về trách nhiệm của người quản lý HTX và quyền khởi kiện người quản lý HTX của thành viên; (ii) về quyền yêu cầu hủy bỏ nghị quyết của Đại hội thành viên trong trường hợp trình tự, thủ tục thông qua nghị quyết vi phạm nghiêm trọng quy định của Luật HTX và Điều lệ hoặc nội dung nghị quyết xâm phạm quyền của thành viên.³²

Do đó, cần phải xây dựng và hoàn thiện các quy định về cơ chế bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp cho thành viên HTX. Nhà làm luật có thể tham khảo cách tiếp cận tương tự như cơ chế bảo vệ cổ đông, thành viên trong mô hình công ty, nhưng cần điều chỉnh cho phù hợp với bản chất, nguyên tắc tổ chức, quản lý và hoạt động của HTX.³³

30 Điều khoản 1 Điều 14, Điều 64, Điều 70 Luật HTX năm 2023.

31 Điểm b khoản 1 Điều 18, Điều 40 Luật HTX năm 2023.

32 Trong thực tiễn, mặc dù Luật HTX không có quy định về quyền yêu cầu hủy bỏ nghị quyết Đại hội thành viên của thành viên HTX nhưng Tòa án vẫn thụ lý và giải quyết khi thành viên có yêu cầu. Quyết định số 13/2022/QĐPT-KDTM ngày 17/01/2022 của Tòa án nhân dân Thành phố Hà Nội V/v Hủy Nghị quyết Đại hội thành viên.

33 Tờ trình Về Dự án Luật Doanh nghiệp (sửa đổi) tháng 3/2014 của Bộ Kế hoạch và Đầu tư.

Thứ hai, cần xem xét bổ sung quy định cho phép HTX chuyển đổi thành doanh nghiệp đối với trường hợp HTX không còn duy trì hoặc theo đuổi được mục đích hợp tác. Bản chất về mục đích ra đời và hoạt động của HTX khác với doanh nghiệp. Các doanh nghiệp chủ yếu kinh doanh nhằm mục đích tìm kiếm lợi nhuận, đáp ứng cho nhu cầu của thị trường (được điều chỉnh bởi pháp luật về doanh nghiệp); còn HTX có mục đích hợp tác, đáp ứng nhu cầu chung cho thành viên HTX (được điều chỉnh bởi pháp luật về HTX). Vấn đề đặt ra là, nếu trong quá trình hoạt động, HTX không còn duy trì được bản chất và mục đích hoạt động thì sẽ xử lý thế nào? HTX vẫn phải tiếp tục hoạt động dưới “chiếc áo” HTX hay HTX phải chấm dứt hoạt động bằng việc giải thể hoặc phá sản? Đây là một vấn đề pháp lý mà Luật HTX năm 2023 còn bỏ ngỏ.³⁴

Hiện nay, đã có nhiều ý kiến đề xuất cần bổ sung quy định về điều kiện, thủ tục chuyển đổi HTX thành doanh nghiệp.³⁵ Trong thực tiễn HTX, mô hình HTX đã không còn phù hợp với bản chất và mục đích hoạt động của nhiều HTX nhưng các HTX này lại không thể chuyển đổi thành doanh nghiệp bởi Luật HTX không cho phép chuyển đổi. Tính đến ngày 31/12/2021, ở Việt Nam có khoảng 27.855 HTX, trong đó có khoảng 18.106 HTX nông nghiệp và khoảng 9.749 HTX phi nông nghiệp; trong giai đoạn từ năm 2013 đến năm 2021, đã có khoảng 7.570 HTX giải thể.³⁶ Nhìn từ góc độ vĩ mô, thay vì giải thể, nếu cho phép các HTX còn nhu cầu và khả năng sản xuất, kinh doanh trong số HTX nói trên được chuyển đổi thành doanh nghiệp, thì việc này sẽ hạn chế được các ảnh hưởng tiêu cực đối với nền kinh tế và các mặt đời sống xã hội (như vấn đề giải quyết việc làm, thu nhập cho người lao động...).³⁷

Từ khía cạnh chủ thể kinh doanh, việc chuyển đổi HTX thành doanh nghiệp là một nhu cầu chính đáng và có thể mang lại nhiều lợi ích cho nền kinh tế nói chung và HTX, thành viên HTX nói riêng. Tại nhiều quốc gia như Phần Lan, Ireland, Hungary... nếu đáp ứng các điều kiện cụ thể thì pháp luật cho phép HTX được chuyển đổi thành doanh

34 Các ý kiến trao đổi chuyên môn về vấn đề cho phép chuyển đổi HTX thành doanh nghiệp. Xem: Yến Châu, “Có nên cho phép hợp tác xã chuyển đổi thành doanh nghiệp?”, *Báo điện tử Pháp Luật thành phố Hồ Chí Minh*, 2022, <https://plo.vn/co-nen-cho-phep-hop-tac-xa-chuyen-doi-thanh-doanh-nghiep-post713372.html>, truy cập ngày 28/8/2024.

35 Ý kiến của đại diện Thường trực Ủy ban Kinh tế của Quốc hội. Xem: Văn Ly, “Tạo hành lang pháp lý thuận lợi cho hợp tác xã chuyển đổi thành doanh nghiệp”, *Kinh tế Sài Gòn Online*, 2022, <https://thesaigontimes.vn/tao-hanh-lang-phap-ly-thuan-loi-cho-hop-tac-xa-chuyen-doi-thanh-doanh-nghiep/>, truy cập ngày 20/01/2024.

36 Báo cáo tổng kết thi hành luật hợp tác xã năm 2012 (Giai đoạn 2013–2021) của Bộ Kế hoạch và Đầu tư.

37 Thực tế, Bộ Kế hoạch và Đầu tư đã ban hành Công văn số 3763/BKHĐT-HTX ngày 5/6/2019 Hướng dẫn trình tự chuyển đổi HTX sang loại hình tổ chức khác, cụ thể HTX muốn chuyển đổi sang mô hình công ty thì buộc phải giải thể để thành lập công ty.

ngiệp.³⁸ Tại Việt Nam, các nhà làm luật cần xem xét nghiên cứu và bổ sung quy định về chuyển đổi HTX thành doanh nghiệp vào Luật HTX. Tuy nhiên, để hạn chế chuyển đổi một cách tùy tiện hoặc phòng ngừa tình trạng lợi dụng HTX để trục lợi từ chính sách ưu đãi, hỗ trợ và sau đó chuyển đổi thành doanh nghiệp, thì các quy định về chuyển đổi phải kiểm soát ba vấn đề quan trọng sau: (i) điều kiện và thủ tục chuyển đổi; (ii) chuyển giao quyền, nghĩa vụ từ HTX sang cho doanh nghiệp; và (iii) cơ chế, cách thức bảo đảm quyền lợi của bên thứ ba.

Thứ ba, cần đánh giá tính khả thi của thành viên liên kết có góp vốn để tiếp tục điều chỉnh trong Luật HTX. Luật HTX năm 2023 bổ sung thành viên liên kết góp vốn và loại thành viên này chỉ góp vốn, không sử dụng sản phẩm, dịch vụ hoặc không góp sức lao động. Việc ghi nhận này có thể xuất phát từ lý do tạo thêm cách thức huy động vốn cho HTX, phục vụ vào sản xuất, kinh doanh; đồng thời, có thể tạo thêm nguồn để phát triển thành viên chính thức cho HTX. Hiện nay, quan điểm của các quốc gia cũng nhìn nhận khác nhau về loại thành viên này. Pháp luật HTX của nhiều quốc gia như Bungari, Síp, Đan Mạch, Malta và Na Uy không chấp nhận nhà đầu tư (góp vốn) nhưng không sử dụng sản phẩm, dịch vụ của HTX. Trong khi đó, pháp luật của Áo, Đức cho phép các đạo luật hợp tác quy định về khả năng chấp nhận của các thành viên là nhà đầu tư.³⁹ Tại Việt Nam, HTX luôn được nhìn nhận với bản chất khác doanh nghiệp, HTX ra đời nhằm mục đích hợp tác và thông thường thành viên phải có giao dịch với HTX (sử dụng sản phẩm hoặc dịch vụ do HTX cung cấp, hoặc là phải góp sức lao động vào HTX).

Quy định về thành viên liên kết góp vốn trong Luật HTX năm 2023 đặt ra những vấn đề sau:

Một là, việc ghi nhận thành viên liên kết góp vốn có thể làm mất đi bản chất về mục đích hợp tác của HTX tại Việt Nam, bởi nếu thành viên chỉ góp vốn và không sử dụng sản phẩm, dịch vụ hoặc không góp sức lao động thì lúc này nó đã mang đặc điểm của doanh nghiệp, chứ không phải là HTX đúng nghĩa.

Hai là, thành viên liên kết góp vốn nhưng không sử dụng sản phẩm hoặc dịch vụ, không đóng góp sức lao động, nên quyền và lợi ích trong HTX khá hạn chế.⁴⁰ Vì vậy, HTX có thu hút được các tổ chức, cá nhân lựa chọn gia nhập HTX để trở thành thành viên liên kết hay không? Chẳng hạn, về phân phối thu nhập, sau khi trích lập quỹ chung không chia, nộp thuế, hoàn thành nghĩa vụ tài chính khác, xử lý lỗ trong hoạt

38 Dante Cracogna, Antonio Fici, Hagen Henry, *tlđđ*, tr. 389, 445, 477.

39 Cemal Karakas, *Cooperatives: Characteristics, activities, status, challenges*, European Parliamentary Research Service, 2019, tr. 3.

40 Khoản 2 Điều 31, khoản 2 Điều 35 của Luật HTX năm 2023.

động sản xuất, kinh doanh, trích lập các quỹ khác, thì phần thu nhập từ giao dịch nội bộ còn lại của HTX được phân phối tối thiểu 51% cho thành viên chính thức theo mức độ sử dụng sản phẩm, dịch vụ và mức độ góp sức lao động; phần còn lại được phân phối theo tỷ lệ phần vốn góp cho thành viên chính thức và thành viên liên kết góp vốn theo quy định của điều lệ.⁴¹ Đây có thể là lý do làm cho quy định về thành viên liên kết góp vốn không có ý nghĩa để phát triển thành viên và thúc đẩy phong trào HTX.

Vì vậy, sau một thời gian thi hành Luật HTX năm 2023, nếu xét thấy loại thành viên liên kết có góp vốn có nguy cơ làm giảm đi mục đích hợp tác của HTX và không có khả năng để thúc đẩy phong trào HTX tại Việt Nam thì cần xem xét loại bỏ loại thành viên này ra khỏi phạm vi điều chỉnh của Luật HTX. ●

Tài liệu tham khảo

- [1] Birchall J, *People-centred businesses: Co-operatives, mutuals and the idea of membership*, Palgrave MacMillan, London, 2011
- [2] Bộ Kế hoạch và Đầu tư, “Báo cáo tổng kết thi hành Luật Hợp tác xã năm 2012 (Giai đoạn 2013–2021)”, *Cổng thông tin điện tử Chính phủ*, 2022 [trans: Ministry of Planning and Investment, “Final Report on the Enforcement of the Law on Cooperatives 2012 (2013–2021)”, *Government Electronic Information Portal*, 2022]
- [3] Bộ Kế hoạch và Đầu tư, *Báo cáo đánh giá tác động của chính sách Luật Hợp tác xã (sửa đổi) ngày 24/2/2022*, 2022 [trans: Ministry of Planning and Investment, *Policy Impact Assessment Report on the Amended Law on Cooperatives (dated February 24, 2022)*, 2022]
- [4] Bộ Kế hoạch và Đầu tư, “Tờ trình về Dự án Luật Hợp tác xã (sửa đổi)”, *Cổng thông tin điện tử Quốc hội*, 2022 [trans: Ministry of Planning and Investment, “Submission on the Draft Law on Cooperatives (Amended)”, *National Assembly Electronic Portal*]
- [5] Cemal Karakas, *Cooperatives: Characteristics, activities, status, challenges*, European Parliamentary Research Service, 2019
- [6] Dante Cracogna, Antonio Fici, Hagen Henrý, *Handbook of Cooperative Law*, Springer Science & Business Media, 2013
- [7] Kimberly A. Zeuli, Robert Cropp, *Cooperatives: Principles and practices in the 21st century*, The University of Wisconsin, 2004
- [8] Hans-H. Münkner, *Co-operative principles and co-operative law*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn, 1981
- [9] Nguyễn Ngọc Điện, “Kinh tế hợp tác xã trong bối cảnh Việt Nam hiện nay và kiến nghị sửa đổi Luật Hợp tác xã”, *Tạp chí Nghiên cứu lập pháp*, số 21, 2022 [trans: Nguyen Ngoc Dien, “Cooperative Economics under Current Context of Vietnam and Recommendations for Amendment of the Law on Cooperatives”, *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 21, 2022]

41 Điều 86 của Luật HTX 2023.